

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı:1980/10

Karar Sayısı:1980/69

Karar Günü:11/12/1980

Resmi Gazete tarih/sayı:4.3.1981/17269

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN : Ankara Asliye 10. Hukuk Mahkemesi

İTİRAZIN KONUSU : 18/4/1972 günlü, 1581 sayılı "Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunu" nün geçici 2. maddesinin birinci fıkrasında yer alan Tarım Kredi Kooperatifleri Yardımlaşma Birliği Vakfının borç, alacak, hak ve varlıkları Merkez Birliğine devredilir ve sözü geçen vakıf feshedilmiş sayılır." biçimindeki hükmün Anayasa'ya aykırı olduğu ileri sürülerek iptali istenmiştir.

I - OLAY:

Türkiye Tarım Kredi Kooperatifleri Merkezi Birliği Genel Müdürlüğü, Tarım Kredi Kooperatifleri Yardımlaşma Birliği Vakfına gönderdiği 31/5/1977 günlü, V/8 sayılı yazı ile, 18/4/1972 günlü, 1561 sayılı Yasanın geçici 2. maddesi uyarınca vakfın feshi ile ilgili işlemlerin yerine getirilerek, borç, alacak, hak ve varlıklarının Merkez Birliği'ne devredilmesini istemiştir. Bunun üzerine, Vakıfça bu doğrultuda alınan 6/7/1977 günlü karar, T. C. Ziraat Bankasıyla Ticaret Bakanlığı tarafından onaylanmıştır. Vakıf ise, Ankara Asliye 10. Hukuk Mahkemesinde Vakıflar Genel Müdürlüğüne karşı "Vakfın tasfiyesi ile durumun sicile tescili hususunun hüküm altına alınması" na ilişkin davayı açmıştır. Vakıflar Genel Müdürlüğü de karşılık dava dilekçesinde, Vakıf Yönetim Kurulunca alınan, Vakfın feshine ilişkin 6.7.1977 günlü kararın iptalini istemiş, ayrıca itiraz konusu hükmün de Anayasaya aykırı olduğunu öne sürmüştür. Türkiye Tarım Kredi Kooperatifleri Merkez Birliği bu davaya asli müdahil olarak katılmıştır.

Öte yandan, Merkez Birliği, Ankara Asliye 13. Hukuk Mahkemesinde hasımsız bir dava açarak, Vakfın feshedilmiş olduğunun sicile tesciline karar verilmesini istemiştir. Vakıf ile Vakıflar Genel Müdürlüğü de asli müdahil olarak bu davaya katılmışlardır. Aradaki bağlantı nedeniyle Asliye 10. Hukuk Mahkemesince davalar birleştirilmiş, işlemler bu dosya üzerinden yürütülmüştür.

İtirazcı mahkeme, Vakıflar Genel Müdürlüğünün Anayasaya aykırılık savının ciddi olduğu kanısına vararak yukarıda sözü edilen hükmün iptaline karar verilmesi için Anayasa Mahkemesine başvurmuştur.

III -METİNLER:

A) İptali istenilen yasa hükmü :

18/4/1972 günlü, 1581 sayılı Yasanın geçici 2. maddesinin iptali istenen birinci fıkrasındaki hüküm şöyledir :

"...Tarım Kredi Kooperatifleri Yardımlaşma Birliği Vakfının borç, alacak, hak ve varlıkları Merkez Birliğine devredilir ve sözü geçen vakıf feshedilmiş sayılır."

B) Dayanılan Anayasa kuralları:

"Madde 36 - Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir. Bu haklar ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir. Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz."

"Madde 38/1 - Devlet ve kamu tüzel kişileri, kamu yararının gerektirdiği hallerde, karşılıklarını peşin ödemek şartıyla, özel mülkiyette bulunan taşınmaz malları, kanunla gösterilen esas ve usullere göre tamamını veya bir kısmını kamulaştırmaya ve bunlar üzerinde idarî irtifaklar kurmaya yetkilidir."

"Madde 39 - Kamu hizmeti niteliği taşıyan özel teşebbüsler, kamu yararının gerektirdiği hallerde, gerçek karşılığı kanunda gösterilen şekilde ödenmek şartıyla devletleştirilebilir. Kanunun taksitle ödemeyi öngördüğü hallerde, ödeme süresi on yılı aşamaz ve taksitler eşit olarak ödenir; bu taksitler, kanunla gösterilen faiz haddine bağlanır."

Anayasanın 40. maddesinin birinci ve ikinci fıkraları:

"Madde 40 - Herkes, dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetlerine sahiptir, özel teşebbüsler kurmak serbesttir.

Kanun bu hürriyetleri, ancak kamu yararı amacıyla sınırlıyabilir.

C) İlgili yasa maddeleri :

1 - 21/10/1935 günlü, 2836 sayılı "Tarım Kredi Kooperatifleri Kanunu" nun 25. maddesi:

"MADDE 25 - Tarım kredi kooperatiflerinin genel heyetleriyle yönetim kurullarının ve murakıplarının ödev ve yetki, kazancın dağıtılması tarzı ve kontrol, birleşme ve tasfiye gibi işleri hakkındaki hükümler ana mukavelenamelerde gösterilir.

Genel heyetin kararları Ziraat Bankasınca onaylanmadıkça tatbik olunamaz.

Seçimleri Ziraat Bankasınca onaylanmayan yönetim kurulu üyeleriyle murakıpların yerlerine genel heyet başkalarını seçer.

Kooperatif direktörleriyle imzaya yetkili işyarların tayini veya işten çıkarılması Ziraat Bankasınca kabul edilmedikçe hükümsüzdür."

2836 sayılı Yasanın 26. maddesinin birinci fıkrası:

"MADDE 26 - Her tarım kredi kooperatifi alınması imkânsız olan alacaklarının kapatılması için bir yedek akçe ayırmaya yükümlüdür. Yedek akçeden bir açığın kapatılabilmesi genel heyetin kararına bağlıdır."

26. maddenin ikinci ve sonraki fıkralarında, yedek akçenin nasıl oluşturulacağı, yedek akçesi 1000 liradan fazla olan tarım kredi kooperatiflerinin bu paranın en çok % 50 siyle kimi harcamalarda bulunabilecekleri, fesih veya tasfiye olunan kooperatiflerin yedek akçelerinin ortaklara dağıtılamıyacağı, varsa bölge birliğine, yoksa o bölgedeki kredi kooperatiflerine yedek akçe olarak verileceği öngörülmüştür.

2836 sayılı Yasanın 29. maddesinin birinci fıkrası:

"MADDE 29 - Tarım Kredi Kooperatiflerinin çalıştığı ekonomik bölgelerde, Ekonomi Bakanlığı lüzum görürse, bu kooperatifler arasında bölge bankası işini de görebilecek tarım kredi kooperatifleri bölge birlikleri kurabilir."

Bu maddenin öteki fıkralarında, bölge birliklerinin sermayesinin, ortaklık payları tutarının, ödeme şekillerinin ana mukavelenamede gösterilmesi; bölge birliklerinin yönetim ve denetleme kurulları ve direktörlerin seçilmesi işinin, genel kurullarının kurulmasının, ödev ve yetkilerinin Tarım Satış Kooperatifleri Kanunundaki satış kooperatifleri birlikleri hakkındaki kurallara bağlı olması öngörülmüştür. Ayrıca, bölge birliklerinin kooperatifler ve Ziraat Bankası arasında aracı bir organ olduğu, bölge birliklerinin vergi, harç ve benzeri yüküm bağımsızlıklarından yararlanacakları kuralı konmuştur.

2 - 18/4/1972 günlü, 1581 sayılı "Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunu" nün ilgili hükümleri :

1. madde, tarım üreticilerinin ekonomik çıkarlarını korumak ve özellikle meslek ve geçimleriyle ilgili gereksinimlerini sağlamak amacı ile karşılıklı yardım ilkesine dayanan ve tüzel kişiliği olan değişir ortaklı, değişir sermayeli tarım kredi kooperatifleri kurabilecekleri kuralını koymuştur. Aynı maddede, bir veya birkaç il içindeki kooperatiflerin bölge birliklerini, en az beş bölge birliğinin de merkez birliğini kurmaları öngörülmüştür.

1581 sayılı Yasanın 3. maddesi, kooperatiflerin bölge ve merkez birliklerinin çalışma konularını ayrı ayrı ve ayrıntılı olarak göstermektedir. Bu maddeye göre kooperatiflerin çalışma konuları :

Ortakların kredi gereksinimlerini karşılamak, ürünlerini değerlendirmek, üretim ve tüketim araçlarını sağlamak, kurslar açmak, seminerler düzenlemek, bankacılık hizmetleri yapmak.

3. Maddenin ikinci bölümüne göre bölge birliklerinin çalışma konuları Kooperatiflerin finansman işlerini düzenlemek, ortak ürünlerin değerlendirilmesiyle ilgili işleri yürütmek, kooperatiflerin üretim ve tüketim araçlarını sağlamak, kooperatiflere yardımda bulunmak, onları denetlemek, bankacılık hizmetleri yapmak.

3. maddenin son bölümünde de merkez birliğinin çalışma konuları gösterilmiştir : Kooperatifçiliğin gelişmesini sağlamak, eğitim faaliyetinde bulunmak, kooperatif ve bölge birliklerine finansman kaynakları temin etmek, üretim ve tüketim maddelerini sağlamak, kooperatif ve bölge birliklerini denetlemek, bunların kuruluşuna karar vermek, kurslar açmak, yayımlarda bulunmak.

3 - 2836 sayılı "Tarım Kredi Kooperatifleri Kanunu" uyarınca düzenlenmiş olan "Tarım Kredi Kooperatifleri Ana mukavelenamesi" nin 64. maddesi, kooperatif kazancının dağıtılması ve zararının kapatılması konularında kurallar koymuştur. Bu maddeye göre duru kazancın, % 50 si yedek akçeye eklenir. % 20 si "öz kaynak hesabı" na katılır. % 10 u yükümlerini yerine getiren ortaklara verdikleri faiz oranında olmak koşuluyla "risturn" edilir. % 20 si de "müşterek yardım tahsisatı" na ayrılır. Risturn hissesinden ortaklara dağıtılmayan paraların da müşterek yardım tahsisatına eklenmesi öngörülmüştür. Müşterek Yardım Tahsisatının Ziraat Bankasında açılacak bir hesapta toplanması, toplanan paranın düzenlenecek bir yönetmeliğe göre Ziraat Bankasınca sarf olunması da 64. maddede kurala bağlanmıştır.

4 - Tarım Kredi Kooperatifleri Umumî Talimatnamesi Müşterek Yardım Tahsisatı Faslının VI. maddesi :

Madde VI - Yıllık programın tatbikatı vazifesi ve müşterek yardım tahsisatından cari usuller dahilinde sarfiyat yapılması T. C. Ziraat Bankası Genel Müdürlüğüne bırakılmıştır."

5 - Tarım Kredi Kooperatifleri Yardımlaşma Birliği Tesis Senedi :

1. maddesi, Tarım Kredi Kooperatifleri Yardımlaşma Birliği Tesisinin, T. C. Ziraat Bankası Genel Müdürlüğü temsilcileri ile Tarım Kredi Kooperatiflerinin seçtikleri banka yetkilileri tarafından (2836 sayılı Yasanın 26. ve Tarım Kredi Kooperatifleri Anamukavelenamesinin 64. maddeleri uyarınca) kurulduğunu belirtmektedir.

19. maddesi, Yönetim Kurulu Başkan ve üyeleri ile denetçilerin görevlerine nasıl son verilebileceğini düzenlemektedir.

20. madde, Tesis Senedinde yapılacak değişikliğe ilişkindir.

21. madde, Tesisin tasfiyesi ile ilgili kurallar koymaktadır.

22. madde, Tesisin yürürlüğe gireceği tarihe ilişkindir. 6 - Medenî Yasanın vakfa ilişkin kuralları:

Medenî Yasanın 13/7/1967 günlü, 903 sayılı Yasa ile değişik 73. maddesi:

"Madde 73 - Vakıf başlıbaşına mevcudiyeti haiz olmak üzere, bir malın belli bir gayeye tahsisidir.

Bir mamelekin bütünü veya gerçekleşmiş veya gerçekleşeceği anlaşılan her türlü geliri veya ekonomik değeri olan haklar vakfedilebilir."

Medenî Yasanın 903 sayılı Yasa ile değişik 74. maddesinin birinci, altıncı ve yedinci fıkraları:

"Madde 74 - Vakıf, resmî senetle veya vasiyet yolu ile kurulur ve vakfedenin ikametgâhı asliye mahkemesi nezdinde tutulan sicile tescil ile tüzel kişilik kazanır. Mahkeme, tescil hususunu Vakıflar Genel Müdürlüğündeki merkezi sicile kaydolunmak üzere resen tebliğ eder.

Bir vakfın tescili ile birlikte vakfedilen malların mülkiyeti ve haklar vakfa intikal eder.

Mahkeme, kavfedilen gayrimenkulun vakıf tüzel kişiliği adına tescilini resen ve derhal tapu idaresine bildirir." .

Medeni Yasanın 903 sayılı Yasa ile değişik 77. maddesinin ikinci fıkrası :

"Madde 77/2 - Vakıf senedinde vakfın uzuvları, idare sureti ve temsil tarzı kâfi derecede gösterilmemiş olur veya sonradan bir imkânsızlık doğarsa teftiş makamı bunları vakfedene tamamlattırır. Vakfedenin ölümü veya bu tamamlamayı yapamıyacak bir durumda bulunması halinde, teftiş makamı noksanların ikmalî için düşüncesi ile birlikte mahkemeye müracaat eder."

Medeni Yasanın 903 sayılı Yasa ile değişik 78. maddesi :

"Madde 78 - Vakıflar, Vakıflar Genel Müdürlüğünün teftişine tabidir.

Teftiş makamı, vakıf senedi hükümlerinin yerine getirilip getirilmediğini, vakıf malların gayeye uygun surette ve tarzda idare ve sarf edilip edilmediğini denetler.

Teftişin tarzı ve nasıl yapılacağı, neticeleri ve bu kanuna göre kurulmuş olsun veya olmasın bilcümle vakıfların, Vakıflar Genel Müdürlüğünce ödeyecekleri teftiş ve denetleme masraflarına katılma payı, safi gelirin yüzde beşini geçmemek üzere, tüzük ile belli edilir."

Medenî Yasanın 453. maddesine 903 sayılı Yasa ile eklenen fıkralar

"Kamu yararına yapılan hibelerde ve gelirlerinin yarısından fazlası kamu görevi niteliğindeki işlerin yapımına bırakılarak kurulacak vakıflarda mahruz hisse, mirasçının içtimai durumuna uygun nafakadan az olmamak kaydı ile yukarıda zikrolunan miktarların 1/3 ü kadardır.

Ancak, vakfin gelirinin % 20 si veya bu vakıflara bağışlanan yahut ölüme bağlı tasarruf suretiyle tahsis edilen malların gelirinin % 20 si kendisine bırakılan mahfuz hisseli mirasçılar tenkis davası açamazlar.

Vakfin gelirinin % 20 sinin mahfuz hisseli mirasçılara bırakılması halinde yalnız onların da mahfuz hisseli mirasçıları bu gelirden faydalanabilirler; daha sonra gelen mahfuz hisseli mirasçılara ancak, vakıf senedinde açık hüküm bulunmak şartıyla muavenet nafakası verilir."

903 sayılı Yasanın 3. maddesi:

"Madde 3 - Türk Kanunu Medenisi, Türk Ticaret Kanunu vesair kanun ve mevzuatta, Türk Kanunu Medenisinin 73 ve takibeden maddelerinde yer alan müesseseyi ifade etmek üzere kullanılan (tesis) kelimesi yerine (vakıf) kelimesi ikame edilmiştir."

903 sayılı Yasanın 4. maddesi:

"Madde 4 - Bakanlar Kurulunca, gelirlerinin en az % 80 ini, nevi itibariyle genel, özel ve katma bütçeli idareler bütçeleri içinde yer alan bir hizmetin veya hizmetlerin yerine getirilmesini istihdam etmek üzere tahsisan kurulacağı kabul edilen vakıflara, tahsis edilen miktar için, vergi muafiyeti tanınabilir."

IV - İLK İNCELEME :

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 15. maddesi uyarınca, Şevket Müftügil, Ahmet H. Boyacıoğlu, Ahmet Erdoğan, Osman Tokcan, Rüştü Aral, Ahmet Salih Çebi, Muammer Yazar, Âdil Esmer, Nihat O. Akçakayalıoğlu, Nahit Saçlıoğlu, Hüseyin Karamüstantıkoğlu, Kenan Terzioğlu, Necdet Darıcıoğlu, İhsan N. Tanyıldız ve Yekta Güngör Özden'in katılmalarıyla 5/2/1980 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında, itirazcı mahkemenin elinde bakmakta olduğu bir dava bulunup bulunmadığı sorunu üzerinde durulmuştur.

Mahkemenin baktığı konu ceza ile ilgili olmayıp tamamen hukuksaldır. Hukuk mahkemelerinin bakmakta oldukları iş ve davalar, o konuda özel bir yöntem getirilmemiş ise tamamıyla "Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu" na bağlı tutulmuştur. Anılan yasada davanın tanımı yapılmamıştır. Davalar uyuşmazlıkların niteliğine göre tek yanlı ya da iki yanlı olabilir. Bu hususlar uygulanacak hükümlerde öngörülen yöntemler ve Yargıtay kararlarıyla açıklığa kavuşturulmuştur. Uygulamada çekişmesiz yargı işleri için "hasımsız dava" hatta "tek yanlı dava" deyimleri kullanılmaktadır. Dava hakkına sataşıldığı savında bulunan kimsenin, hakkının tanınması için mahkemeden hukuksal korunma istemesidir. Bu istekte bulunan kişiye davacı, sataştığı ileri sürülen kimseye de davalı denilmektedir. Davacı ve davalı iki yanlı uyuşmazlıklarda yer almaktadırlar. İstek olmadan mahkeme bir davaya kendiliğinden bakamaz.

Anayasanın 151. maddesinde "bir davaya bakmakta olan mahkeme, uygulanacak bir kanunun hükümlerini Anayasaya aykırı görürse veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık iddiasının ciddî olduğu kanısına varırsa" denilmek suretiyle Anayasaya aykırılığın mahkemelerde ileri sürülmesi ya da mahkemenin kendiliğinden Anayasa Mahkemesine başvurması yöntemi hükme bağlanmıştır. Mahkeme, bakmakta olduğu bir dava bulunmadıkça bir hükmün Anayasaya aykırı olduğunu ileri süremez. O halde, 151. maddede yer alan "dava" sözcüğü dar anlamda ele alınamaz. Anayasa Mahkemesi, mahkemelerce bir karar verme, bir işlem yapma ve iki taraflı bir davaya bakma durumlarında uygulanacak bir yasa hükmünün

Anyasaya aykırılığının ileri sürülmesini yeterli bulmuştur. (Anayasa Mahkemesinin 13/3/1979 günlü, 1978/67 -1979/14 sayılı kararı, Resmî Gazete gün; 24/5/1979, Sayı: 16646).

Asliye Hukuk Mahkemesinden vakfın fesh edilmiş olduğunun sicile tescilini, ya da fesih konusunda alınan kararın iptalini istemek, Anayasanın 151. maddesine göre bir dava niteliğinde olup, Asliye 10. Hukuk Mahkemesi ilgili yasa hükmünün iptali için Anayasa Mahkemesine başvurmaya yetkilidir.

Şevket Müftügil, Ahmet H. Boyacıoğlu, Ahmet Erdoğan, Osman Tokcan, Rüştü Aral, Âdil Esmer ve Necdet Darıcıoğlu bu görüşe katılmamışlardır.

Anayasa Mahkemesi ilk inceleme sonunda dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine oyçokluğuyla karar vermiştir.

V - ESASIN İNCELENMESİ :

14/10/1980 gününde yapılan sözlü açıklamalar dinlendikten ve işin esasına ilişkin rapor, iptali istenen yasa hükmü ile Anayasa ve başka yasaların hükümleri, bu hükümlerin gerekçeleri ile öteki yasama belgeleri incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Esasın incelenmesi evresinde, 1581 sayılı Yasanın 1972 yılında yürürlüğe girdiği, bu nedenle uygulanmış sayıldığı için Anayasa Mahkemesinin denetimine bağlı tutulmasında hukuksal yarar bulunmadığı ileri sürüldüğünden itiraz konusu yasa hükmünün iptalinin istenmesinde hukuksal yarar olup olmadığı üzerinde durulmuştur .

Hukukî sonuçları sürüp gitmekte bulunan herhangi bir yasa hükmü başka bir yasa ile kaldırılmadıkça, ya da Anayasa Mahkemesi kararıyla iptal edilmedikçe yürürlükte dir.

Anayasanın 152. maddesinin üçüncü fıkrası, iptal kararının geriye yürümeyeceği hükmünü koymuş olmakla birlikte bu hüküm, Anayasaya aykırı yasaların iptali için açılmış olan davaların görülmesine engel olmaz. Toplumsal huzur düşüncesiyle konulduğu, Temsilciler Meclisi Anayasa Komisyonu raporundan anlaşılan Anayasa Mahkemesi kararlarının geriye yürümeyeceği hükmünün, doğuracağı sonuçların belli edilmesi uygulama ile ilgili bir konudur ve Anayasa Mahkemesinin görevini etkileyecek nitelikte değildir. Bu görev yasa hükümlerine uygun olarak açılanlarla, itiraz yoluyla gelen davalara bakmak ve iptali istenen yasa hükmünün Anayasaya uygunluğunu veya aykırılığını saptayarak karara bağlamaktır. Kararın geriye yürüyecek nitelikte olup olmadığını belli etmek Anayasa Mahkemesinin görevi içinde bulunmamaktadır (Anayasa Mahkemesi Kararları: 27/6/1967 günlü, 1963/145-1967/20 sayılı, Resmî Gazete 15/11/1967 günlü, 12751 sayılı; 11/10/1963. günlü, 1963/124 - 1963/243 sayılı, Resmî Gazete 4/12/1963 günlü, 11572 sayılı).

Ahmet H. Boyacıoğlu bu görüşe katılmamıştır, a) Anayasanın 36. maddesi açısından inceleme :

Vakıflar Genel Müdürlüğünün savını ciddî bulan Ankara 10. Asliye Hukuk Mahkemesi, 1581 sayılı Yasanın geçici 2. maddesi hükmünün vakfı kuranların arzularını hiçe saydığını, Vakıf Senesinde açıklanan istek ve yöntemlere aykırı olarak vakfın varlığına son verdiğini, yasa ile belirli bir durum veya bir kişi için kural konulamıyacağını, itiraz konusu kuralın ise vakfın borç, alacak, hak ve varlıklarının Merkez Birliğine devrini öngördüğünü ve varlıksız bıraktığı Vakfı da feshedilmiş saydığını, bu durumun Anayasanın 36. maddesine aykırı düşüğünü ileri sürmektedir.

Mülkiyet hakkı, kişinin temel hakları arasındadır. Kimse, keyfi olarak mal ve mülkünden yoksun edilemez. Bu hak, ancak kamu yararı amacıyla ve yasa ile sınırlanabilir. Geçici 2. maddenin birinci fıkrasındaki itiraz konusu hükümle "Tarım Kredi Kooperatifleri Yardımlaşma Birliği Vakfı"nın tüm malvarlığı Merkez Birliğine devredilmiş ve sözü geçen vakıf feshedilmiş sayılmıştır.

Medeni Yasada 903 sayılı Yasa ile yapılan değişiklikle tesisin yerini vakıf almıştır.

Medeni Yasanın değişik 73. maddesinde "vakıf, başlıbaşına mevcudiyeti haiz olmak üzere bir malın belli bir amaca tahsisidir.

Bir mamelekin bütünü veya gerçekleşmiş veya gerçekleşeceği anlaşılan hertürlü geliri veya ekonomik değeri olan haklar vakfedilebilir." denmektedir.

Söz konusu, Vakıf, Ana sözleşme gereğince Ziraat Bankasında toplanan Müşterek Yardım Tahsisatı'ndan ayrılan ve Tarım Kredi Kooperatifleri Matbua Mütedavil Sermayesi'nden devralınan para ile kurulmuştur. Böylece vakfın malvarlığının tümünün kooperatiflerin ortak fonundan sağlandığı anlaşılmaktadır.

Vakıf, kooperatiflerin ortak gereksinmelerini tek elden karşılamak, kooperatif memurlarını yetiştirmek, kurslar açmak, yayımlarda bulunmak gibi amaçlarla kurulmuştur. Başka bir deyişle, Vakıf, bugün Merkez Birliğine yasa ile verilmiş olan görevlerin yerine getirilmesini üstlenmiştir.

Vakfın yönetim ve denetiminde T. C. Ziraat Bankasına geniş yetkiler tanınmıştır. Tesisin Yönetim Kurulu; tesis senedinin yönetimle ilgili 4. maddesi uyarınca, T. C. Ziraat Bankası Kooperatifler Müdürünün veya idare meclisince atanacak en aşağı aynı seviyede bir banka yetkilisinin başkanlığında 5 kişiden kurulu olup üyelerden ikisi bankayı temsilen Banka İdare Meclisi tarafından ve öteki ikisi de Tarım Kredi Kooperatiflerini temsilen Ziraat Bankası Genel Müdürlüğünün göstereceği iki katsayıda aday arasından yine banka idare meclisi tarafından üç yıl için seçilir. Aynı yöntemle ikişer tane de yedek seçilir.

Vakıf bütçesinin Ziraat Bankası İdare Meclisinin onayına sunulacağını öngören 8., vakıf işlerinin banka idare meclisinden alınacak kararlara dayanılarak yönetim kurulunca atanacak memurlarla yürütüleceği kuralını koyan 9. ve vakfın denetiminin bankaya ait olduğunu belirten 10. maddeler de aynı konuda örnek olarak gösterilebilir. Ziraat Bankası, Vakfı kurduktan sonra elini çekmemiş, tam tersine vakfı kendisine bağlamıştır.

Bütün bu özellikleri gözönünde tutulduğu takdirde Vakfın, tarım kredi kooperatiflerine bir merkez örgütü kazandırabilmek, onlara daha yararlı hizmetlerde bulunabilmek amacıyla kooperatif gelirleriyle kurulduğu, Ziraat Bankasının yönetim ve denetimine sıkı sıkıya bağlı tutulduğu sonucuna varılır. Öteyandan, tesis senedinin 21. maddesinin birinci fıkrasında "Her ne sebeple olursa olsun, tesisin tasfiyesi halinde, mevcudu Tarım Kredi Kooperatifleri Müşterek Yardım Tahsisatı hesabına devrolunur." denilmektedir. Bu kuralda, vakıf mallarının aslında kooperatiflere ait olduğunu, hangi nedenle olursa olsun vakfın son bulması halinde mallarının gerçek sahibine geri verileceğini göstermektedir.

1581 sayılı Yasa, tarım kredi kooperatiflerinin bölge ve merkez birliklerini kurarak kooperatifçilik alanındaki bir boşluğu doldurmayı amaçlamıştır. 1581 sayılı Yasaya göre kurulan bu üst örgütlerin çalışma alanına, vakfın gördüğü hizmetlerin tümü girmektedir.

Böylece, aynı iş için hem Tarım Kredi Kooperatifleri Yardımlaşma Birliği Vakfı Genel Merkezinde ve hem de 1581 sayılı Yasa ile kurulan Merkez Birliğinde memur çalışmakta, her iki kuruluş da personel gideri yapmaktadır.

1581 sayılı Yasa, kooperatiflerin ve üst örgütlerin gelişmelerini öngörmüş, üst Örgütlerin çok sayıda kooperatif temsilcisinden oluşmasına özen göstermiştir. Bu bakımdan 1581 sayılı Yasa, günün sosyal, kültürel ve ekonomik koşullarına daha uygundur.

Bu durumda, Merkez Birliği ile çalışma konuları aynı olan ve daha çok hizmet götürebilme olanağı bulunmayan vakfın, kooperatiflerin desteği ile oluşan malvarlığı yasayla Tarım Kredi Kooperatifleri Merkez Birliğine devredilmiştir. Vakfın malvarlığı Merkez Birliği dışında başka bir kuruluşa devredilmiş olsa idi, ancak o zaman Anayasanın 11. maddesindeki "Kanun, temel hak ve hürriyetlerin özüne dokunamaz" hükmüne aykırı bir durum ortaya çıkardı.

Anayasanın 51. maddesi, "Devlet, kooperatifçiliğin gelişmesini sağlayacak tedbirleri alır." hükmünü getirmiştir. İtiraz konusu kuralın, bu anayasal buyruk doğrultusunda olduğu kuşkusuzdur. Daha güçlü ve demokratik bir Merkez Birliği kurulması hedef alındığına göre, Vakfın feshedilmiş sayılması ve malvarlığının gerçek sahibine devri Anayasaya uygundur.

İtiraz yoluna başvuran Mahkeme, Anayasa Mahkemesince verilen 25/1/1977 günlü, Esas: 1976/36, Karar: 1977/2 sayılı karara da dayanmakta, itiraz konusu kuralın iptali gerektiğini öne sürmektedir. Anayasa Mahkemesi, sözü geçen kararla, 11/5/1976 günlü, 1992 sayılı Yasanın, bankalara, sigorta şirketlerine, ticaret ve sanayi odalarına ve borsalara ait, vakıf sigorta sandıklarının Sosyal Sigortalar Kurumu'na devrini öngören kurallarını iptal etmiştir. Anayasa Mahkemesinin gerekçesi özetle şöyledir:

"Sosyal Hukuk Devletin temel ereği, sosyal hakların ve sözgelimi sosyalliğin en iyi, en sağlam ve en etkin bir biçimde sağlanmasıdır. Bunun için devlet ya da kendisi bu işi üstlenerek sosyal güvenlik hakkını sağlayacak ya da kendi dışında bu hakkın sağlanmasına olanak yaratarak kurduğu örgütü denetleyecektir. Vakıf suretiyle kurulan sigorta örgütlerinin kötü bir biçimde ve mensuplarının haklarını sağlayamayacak bir tarzda çalıştığı ve ilgililerin sosyal güvenlik haklarını tehlikeye düşürdüğü ortaya konulmamış ve Devlet bu örgütlerin üzerindeki denetim görevini yerine getirmemiştir. Yasama çalışmaları sırasında, bu örgütlerin, Devletin kurduğu Sosyal Sigorta örgütünden daha üstün yararlar sağladığı kimi yasama meclisi üyeleri tarafından öne sürülmüştür. Devletin haklı bir neden ortaya koymaksızın, kendi kurduğu örgütten farksız ve hatta ondan daha üstün sosyal güvenlik hakkı sağlayan vakıf kuruluşlara el atması, sosyal hukuk devleti ilkesi ile bağdaştırılamaz. O halde kuruluşlar hakkında hiç bir inceleme yapılmadan ve örgütlerin durumları açık ve seçik olarak ortaya konulmadan mensuplarının sosyal sigortalar kapsamına ilke olarak alınmasında Anayasaya uyarlık yoktur."

Vakıf sigorta sandıkları ile özellikleri daha önce belirtilen Tarım Kredi Kooperatifleri Yardımlaşma Birliği Vakfı arasındaki farklı durum, eldeki iş bakımından aynı sonuca varılmasına engel olmaktadır.

Belirtilen nedenlerden dolayı, itiraz konusu kuralın Anayasanın 36. maddesine aykırı bir yönü bulunmamaktadır.

b) Anayasanın 38. maddesi açısından inceleme:

Mahkemenin gerekçesi: Kamu yararının gerektirdiği hallerde özel mülkiyette bulunan taşınmaz malların ancak karşılıkları peşin ödenmek suretiyle kamulaştırılabileceği Anayasanın 38. maddesinde öngörülmüştür. İlgili tüzüğün 28. maddesinde de vakıflara ait malların

kamulaştırılması halinde ne gibi işlem yapılacağı düzenlenmiştir. O halde bir kamulaştırma söz konusu olmadan vakfın malvarlığının elinden alınması ve bu suretle gayesinin gerçekleştirilemez hale getirilmesi de Anayasanın 38. maddesiyle konulan kurallara açıkça aykırıdır.

Anayasanın 38. maddesi, gerçek karşılıkları peşin ödenmek koşuluyla özel mülkiyette bulunan taşınmaz malların tamamının veya bir bölümünün kamulaştırılabileceğini kurala bağlamıştır.

Tarım Kredi Kooperatifleri Yardımlaşma Birliği Vakfının malvarlığının Merkez Birliğine devredilmesi Anayasanın 38. maddesine ters düşmez. Çünkü, Vakfın mülkiyetinde olduğu ileri sürülen varlıklar, gerçekte kooperatiflerin ortak malıdır. Vakıf, Müşterek Yardım Tahsisatı'ndan ve Matbua Mütedavil Sermayesinden ayrılan para ile kurulmuş ve sonraki yıllarda da vakfa ödemeler yapılmıştır. Aslında kooperatiflere ait olan malvarlığının, vakfın yerine geçmek üzere kurulan Merkez Birliğine devri doğaldır.

Bu bakımdan, geçici 2. maddenin birinci fıkrasındaki kuralın, Anayasanın 38. maddesine aykırı bir yönü yoktur.

c) Anayasanın 39. maddesi açısından inceleme :

Mahkeme başvurusunda: "Kamu hizmetinin gereğini taşıyan özel teşebbüslerin, kamu yararının gerektirdiği hallerde, gerçek karşılığı kanunda gösterilen şekilde ödenmek şartıyla devletleştirilebileceği Anayasanın 39. maddesinde düzenlenmiştir.

Sözü edilen yasa hükmünün bu düzenlemeye de aykırı olduğu görülmektedir." gerekçesini de öne sürmektedir.

Tarım Kredi Kooperatifleri Yardımlaşma Birliği Vakfının borç alacak, hak ve varlıklarının Merkez Birliğine devrini, devletleştirme olarak nitelendirilmesine olanak yoktur. Vakfın malvarlığı, Devlete veya başka bir kamu kuruluşuna değil kooperatiflerin üst örgütü olan Merkez Birliğine devredildiğine göre, aslında işin Anayasanın 39. maddesi ile bir ilgisinin de bulunmadığı ortadadır.

Bu nedenle itiraz konusu kuralın, Anayasanın 39. maddesine de aykırı bir yönü yoktur.

ç) Anayasanın 40. maddesi açısından inceleme :

Mahkeme gerekçesinde, Yasa hükmüyle vakfın borcunun Merkez Birliğine devredilmesinin, vakfa karşı alacaklı olanların sözleşme özgürlüğüne ve dolayısıyla 40. madde hükmüne aykırı olduğunu ileri sürmektedir.

Anayasanın 40. maddesi, herkesin dilediği alanda çalışma ve sözleşme özgürlüğüne sahip olduğu kuralını koymuştur. Herkes dilediği alanda dilediği kişi ile ilişkiler kurabilir ve sözleşme yapabilir. Aynı maddeye göre bu özgürlük, kamu yararı amacıyla yasa ile sınırlanabilir.

İtiraz konusu kural ile Vakfın borçlarının da Merkez Birliğine devredilmesi, Anayasanın 40. maddesine ters düşmez. Vakfın borçları, öteki alacak, hak ve varlıklarla birlikte Merkez Birliğine devredildiğine göre, üçüncü kişilerin hak ve alacakları güvence altına alınmıştır.

Yukarıda Anayasanın 36. maddesi ile ilgili olarak belirtilen açıklamalar, 40. madde için de geçerli bulunduğu bunların yinelenmesine gerek görülmemiştir. Bu nedenlerle Anayasanın 40. maddesi açısından da bir aykırılık söz konusu değildir.

Yukarıdan beri yapılan açıklamalara göre, iptali istenilen hükmün Anayasaya aykırı bir yönü olmadığından itirazın reddine karar verilmelidir.

Ahmet H. Boyacıoğlu itirazın reddine başka gerekçeyle, Muammer Yazar ise değişik gerekçe ile katılmış Nahit Saçlıoğlu ile Yekta Güngör Özden bu görüşe katılmamışlardır.

VI - SONUÇ:

18/4/1972 günlü, 1581 sayılı "Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunu"nun geçici 2. maddesinin birinci fıkrasında "...Tarım Kredi Kooperatifleri Yardımlaşma Birliği Vakfının borç, alacak, hak ve varlıkları Merkez Birliğine devredilir ve sözü geçen vakıf feshedilmiş sayılır" biçiminde yer alan hükmün Anayasaya aykırı olmadığına ve itirazın reddine, Ahmet H. Boyacıoğlu'nun Anayasaya uygunluk denetiminde hukukî yarar bulunmadığından itirazın bu nedenle reddi gerektiği görüşü ve Nahit Saçlıoğlu ve Yekta Güngör Özden'in karşıoylarıyla ve oyçokluğuyla,

11/12/1980 gününde karar verildi.

Başkan
Şevket Müftügil

Başkanvekili
Ahmet H. Boyacıoğlu

Üye
Ahmet Salih Çebi

Üye
Muammer Yazar

Üye
Adil Esmer

Üye
Nihat O. Akçakayalıoğlu

Üye
Nahit Saçlıoğlu

Üye
Hüseyin Karamüstantikoğlu

Üye
Kenan Terzioğlu

Üye
Orhan Onar

Üye
Necdet Darıcıoğlu

Üye
İhsan N. Tanyıldız

Üye
Bülent Olçay

Üye
Yılmaz Aliefendioğlu

Üye
Yekta Güngör Özden

KARŞIOY YAZISI

İtiraz yoluna başvuran Ankara 10. Asliye Hukuk Mahkemesi, bundan önce 18/4/1972 günlü, 1581 sayılı Yasanın Geçici İkinci, Maddenin iptalini istemiş, ancak Mahkemenin elindeki işin dava niteliğinde bir anlaşmazlığa ilişkin olmadığı, alelade adli bir işlem bulunduğu gözönüne alınarak itiraz yoluna başvurulamayacağından başvurunun Mahkemenin yetkisizliği nedeniyle reddine karar verilmişti. Ankara 10. Asliye Hukuk Mahkemesinin şimdi ikinci kez itiraz yoluna başvurduğu işin niteliği de daha önce baktığı ve itirazın yetkisizlik nedeniyle red edildiği işin aynıdır. Bu işlerin adli iş olmakla birlikte Mahkemenin çözeceği dava niteliğinde bir anlaşmazlık ya da böyle bir anlaşmazlığın çözümüne dayanak tutabilecek bir yargı işlemi sayılmasına olanak yoktur. Tarım Kredi Kooperatifleri Yardımlaşma Birliği Vakfı, bir yasama tasarrufu ile ortadan kalkmış ve bu konu kesinlik kazanmıştır. Mahkemeye düşen görev, vakfin kayıtlı bulunduğu sicilden vakfin terkin olunduğunun yetkili mercie bildirilmesinden ibarettir ve bu işlem Türk Medeni Kanununun 81/A. maddesinde gösterilmiştir.

Bu konudaki gerekçeler Anayasa Mahkemesinin 20/12/1977 günlü, Esas : 1977/128, Karar: 1977/140 sayılı kararında ayrıntılarıyla gösterilmiş olduğundan burada yinelenmesine gerek görülmemiştir. (Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi: Sayı: 15, Sayfa: 632 ve sonra). İtirazın, ilk inceleme evresinde, Mahkemenin yetkisizliği nedeniyle reddi gerekirdi. İşin esasının incelenmesi yolunda oluşan çoğunluk görüşüne, sözü geçen Anayasa Mahkemesi, kararında belirtilen nedenlerle katılmıyoruz.

Başkan
Necdet Darıcıoğlu

Üye
Şevket Müftügil

KARŞIOY YAZISI

I - a) 18/4/1972 günlü, 1581 sayılı "Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunu"nun Geçici 2. maddesi, "Tarım Kredi Kooperatifleri Yardımlaşma Birliği Vakfı"nı feshetmiş, böylece onun hukuksal yaşamını sona erdirmiştir.

Yasanın buyruğu olan bu durumun sicile tescili konusu önüne getirilen mahkeme, sözü edilen hükmün Anayasaya aykırı olduğunu öne süren Vakıflar Genel Müdürlüğünün itirazını ciddi bularak Anayasa Mahkemesine başvurmuş, Anayasa Mahkemesi de, 1977/ 128 esas sayısına kaydederek yaptığı inceleme sonunda, "Mahkemenin elindeki iş görülmekte olan bir dava niteliğinde bulunmadığından, itirazın mahkemenin yetkisizliği nedeniyle reddine" demek suretiyle 20/12/1977 gününde , 1977/140 sayı ile başvuruyu reddetmiştir (Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi, Cilt 15, Sayfa 627 - 636)

Bu defa yine aynı mahkeme, durumda hiç bir değişiklik yokken ve önündeki iş aynı nitelikte iken Anayasaya aykırılık itirazını tekrarlamak suretiyle yeniden Anayasa Mahkemesine başvurmuş, sözkonusu yasanın Geçici 2. maddesinin iptaline karar verilmesini istemiştir.

20/12/1977 günlü, 1977/128 -140 sayılı kararda itiraz yoluna başvuran mahkemenin başvurmaya yetkisiz olduğu ayrıntılarıyla açıklandığından bunların burada yinelenmesinde bir yarar yoktur. Aynı nedenlerle, aynı mahkemece yinelenen itirazın mahkemenin yetkisizliği açısından reddedilmesi gerekir.

b) Kaldı ki, Anayasanın 152. maddesi, Anayasa Mahkemesi Kararlarının kesin olduğunu, Devletin yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını gerçek ve tüzel kişileri

bağladığını, buyurmaktadır. Anayasa Mahkemesinin kökleşmiş içtihadına göre, Anayasaya uygunluk denetiminden geçirilerek Anayasaya aykırı olmamaları nedeniyle reddedilen Anayasaya aykırılık itirazlarının, görülmekte olan başka davalarda yeniden yapılmasını ve Anayasa Mahkemesinin bu başvuruları tekrar ele alıp incelemesini engelleyen anayasal ve yasal bir hüküm yoktur ve uygulama da bu doğrultuda sürdürülmektedir. Bir mahkemenin Anayasa Mahkemesine yaptığı itiraz, ister itiraz olunan kuralın Anayasaya uygunluğu ister başvuran mahkemenin yetkisizliği nedeniyle reddedilmiş olsun, o mahkemenin o işte yeniden Anayasa Mahkemesine başvurabilmesini, her şeyden önce Anayasa Mahkemesi kararlarının kesin olması engeller ve bu biçimdeki bir başvurunun başka hiç bir konunun incelenmesine girilmeksizin Anayasa" Mahkemesince reddedilmesi gerekir. Anayasa Mahkemesi kararlarının kesin olma durumu esasen böyle bir sonucu kendiliğinden ortaya koyar. 5/2/1980 gününde toplanan Anayasa Mahkemesi, 20/12/1977 gününde karara bağlanan ve Resmî Gazete'de yayımlanan ve bütün kuruluşları, bu arada kendisini de bağlayan 1977/128 -140 sayılı Anayasa Mahkemesi kararını değiştirme, ortadan kaldırma yetkisine sahip değildir. Tersinin düşünülmesi, Anayasa Mahkemesi Kararlarına karşı kanun yolları acıkmış gibi bir durum oluşturur ki bunun kabulüne olanak yoktur. Oysa aynı işe ilişkin son başvuru üzerine ilk inceleme sırasında alınan 5/2/1980 günlü karar, adeta karar düzeltme yolu ile 20/12/1977 günlü, 1977/128 -140 sayılı kararı ortadan kaldıran bir nitelik göstermektedir.

Anayasa Mahkemesinin yukarıda açıklanan türde bir yetkiye sahip olmadığı kesin kanaatinde olduğumdan, aynı mahkemenin aynı işte reddedilen itirazın yinelemiş olması durumunda da son başvuru yetkisizlik nedeniyle reddedilmelidir.

Bu başvuruyu geçerli sayan ve işin esasını inceleyen çokluk görüşüne bu nedenlerle karşıyım.

II - Karşıoy yazısının bu kesiminde, işin esasına ilişkin olan görüşmelerim ve itirazın reddi oyunu kullanırken dayandığım gerekçeler açıklanacaktır.

a) Yukarıda da açıklandığı gibi, 18/4/1972 günlü, 1581 sayılı Yasanın Geçici 2. maddesinin "Tarım Kredi Kooperatifleri Yardımlaşma Birliği Vakfı" nı feshettiğinde ve hukuksal yaşamına son verdiğinde kuşkuya ve duraksamaya yer yoktur.

1581 sayılı Yasanın yalnızca Geçici 2. maddesine ve özellikle bu maddenin "...Tarım Kredi Kooperatifleri Yardımlaşma Birliği vakfının borç, alacak, hak ve varlıkları Merkez Birliğine devredilir ve sözü geçen vakıf feshedilmiş sayılır" hükmüne ve sözlü açıklamadaki politik nedenlerden ötürü Merkez Birliğinin ancak 1977 yılında ; kurulabilmiş olduğu yolundaki beyanlara bakılarak, bu vakfın Merkez Birliğinin teşkilinedek yaşamını ve hukukî varlığını sürdürdüğü zehabı hasılolabilir. Aynı Yasanın Geçici 3. maddesi, böyle bir görüntünün yanlışlığını hemen ortaya koymaktadır. Gerçekten itiraz konusu Geçici 2. madde hükmü, yasanın öteki hükümleriyle birlikte 28/4/1972 günlü, 14172 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmış ve aynı gün yürürlüğe girmiştir. Sözü edilen Yasanın Geçici 3. maddesi ise, Merkez Birliği'nin kurulmasına kadar, Merkez Birliğine ilişkin görev ve yetkilerin T. C. Ziraat Bankasıncı kullanılmasını öngörmektedir. Bu maddenin içeriği ve düzenlenme amacı ve kanunun yayımlandığı gün yürürlüğe girmesi olgusu karşısında, söz konusu Merkez Birliğinin, 28/4/1972 gününde görev yapmaya başladığının ve Geçici 2. madde uyarınca da Tarım Kredi Kooperatifleri Yardımlaşma Birliği vakfının, kanunun yürürlüğe girdiği tarihte Yasa hükmü gereği olarak infisah ederek tüzel kişiliğinin sona erdiğinin kabul edilmesi gerekir.

b) Kararda, Anayasanın 152. maddesindeki iptal kararlarının geriye yürümemesi ilkesi ile, Anayasaya uygunluk denetiminde bulunması gereken anayasal ve hukuksal yarar kavramının

yeteri kadar açıklığa kavuşturulmadığı için bunların birbirine karıştırıldığı görüntüsü ortaya çıkmaktadır. Anayasa Mahkemesinin Anayasaya uygunluk denetiminden geçirecek iptaline karar verilmesi durumunda bu kararın geriye yürüyüp yürümeyeceği sorunu ile, bir yasa kuralının Anayasaya uygunluk denetiminden geçirilmesinde, anayasal ya da hukuksal yarar olup olmadığını araştırmanın; böyle bir yarar yoksa bunu saptayarak ortaya koymanın ve sonucuna göre gerekli kararı vermenin birbirleriyle ilişkisi yoktur. Bunlardan biri denetim sırasında, ötekisinin ise iptal kararı üzerine söz konusu edileceği açıktır.

Konunun belirginleşmesi bakımından iptal davası ile itiraz yolunun ayrıntıları üzerinde kısaca durmakta fikrin açıklanması bakımından zorunluk vardır.

c) Anayasa Mahkemesinin kimi kararlarında da açıklandığı gibi Anayasa, Anayasaya aykırı hükümlerin yürürlükte kalmamaları, başka bir anlatımla ayıklanmaları için "iptal davası" müessesesini kurmuştur (Madde 149 ve G. madde 9/2). Bu müessesenin işleyişi soyut konularda genel nitelikte sonuçlar doğurur, iptal davası sonunda iptaline karar verilen hükümler, kararın Resmî Gazete'de yayımlandığı günde, iptalin yürürlüğe girmesi için kararda daha sonraki bir gün öngörülmüşse o günde kendiliğinden yürürlükten kalkar (Madde 152/2).

Anayasaya aykırılık iddialarını Anayasa Mahkemesine getirebilme yolunu mahkemelere açık tutan düzenin işleyebilmesi ise, ortada somut bir olayın yani görülmekte olan belli bir davanın bulunması, Anayasaya aykırılığı öne sürülen kanun hükmünün bu davada uygulanma durumunda olması, mahkemenin, aykırılık iddiasını ciddi yani üzerinde durulmasını gerektiren bir nitelikte görmesi veya kendiliğinden bu hükmü Anayasaya aykırı bulması gibi koşulların gerçekleşmiş olmasına bağlıdır.

Anayasa Koyucunun son derece dar çerçeveli bu düzenle güttüğü erek, "iptal davası" müessesesinin varlığına karşın, her nasılsa yürürlükte kalabilmiş kimi Anayasaya aykırı hükümler yüzünden, belirli kişilerin belirli haksızlıklara uğramalarını önlemektir, iptal davasını açmaya hakkı olanların bir kanunun yalnızca Anayasaya aykırı bulunduğunu ve iptali gerektiği yolundaki görüşlerini Anayasa ve yasanın saptadığı usuller için Anayasa Mahkemesine bildirmeleri, Anayasaya uygunluk denetimi düzenini işletmeye yeterken, burada böyle bir hükmün, ancak belirli bir kişinin belirli haklarını etkileme durumuna geçişi halinde düzen işleme yoluna girebilmektedir. Anayasanın değişik 151. maddesinde öngörülen yolun, değişik 149. maddesindekinin tersine, Anayasaya aykırılık konusunun soyut ve genel değil somut ve özel bir açıdan ele alındığının ve belirli olayları ve onların taraflarını ön plânda tuttuğunun bir başka kanıtı da, mahkemelerden gelen Anayasaya aykırılık iddiaları üzerine verilen kararların olayla sınırlı ve yalnız tarafları bağlayıcı olmasını yahut tıpkı iptal davası sonunda verilmiş kararlarda olduğu gibi genel nitelikte etkiler yaratmasını Anayasanın, Anayasa Mahkemesinin takdirine bırakmış bulunmasıdır. Anayasanın değişik 151. maddesine göre verilen hükümler, Anayasa Mahkemesince aksine bir karar alınmadıkça iptal davası sonunda verilmiş hükümlerin etki ve kapsamını taşırlar. O halde 151. maddede öngörülen düzenin esas ereği, o düzenle doğrudan doğruya elde edilecek bir netice değildir. Bunu, düzenin dolaylı etkisi veya bir yan sonucu gibi kabul etmek yerinde olur.

d) Konuya bu açıdan bakıldığında Anayasaya uygunluk denetiminde Anayasal ve hukuksal yararın ön plâna çıktığı görülmektedir. Anayasal ve hukuksal yarar kavramı ile, tarafların yararı ve onların menfaat ilişkileri kavramlarının birbirinden tamamen ayrı olan yönler bulunduğundan yanlış bir anlamaya yer bırakmamak nedeniyle bu konuya yalnızca değinmekle yetiniyorum.

Yukarıda da belirttiğim gibi itiraza konu edilen maddenin içeriğini oluşturan ve yasa hükmünün sataşmasından kurtararak hukuksal varlığının sürdürülmesi istenen ve bu amaçla Anayasa Mahkemesine itiraz yolu ile başvuru vakıf kanunun yürürlüğe girdiği gün hukuksal hayatı sona ermiş ve ölü bir müessese durumuna gelmiştir Şayet bu yasaya karşı, Anayasanın değişik 149. maddesinde belli edilen yetkili organlar, o maddede öngörülen davayı 150. maddedeki süre içinde açmış olsalardı, sözü edilen kuralın incelenerek Anayasaya uygunluk denetiminden geçirilmesinden Anayasal yararı bulunacağı açıktı ve bu durumda gerekli denetim yapılarak işin karara bağlanması zorunlu idi. 1972 yılında yürürlüğe giren bu yasa ile feshedilen bir vakfa ilişkin olan ve infisah kuralını getiren yasanın bu gün ve hemde itiraz yolu ile denetileninde Anayasa açısından ne bir anlam ve ne de bir hukuksal yarar kalmamıştır. Ev durumda, Anayasa Mahkemesi kararının, feshedilen bu kuruluşa artık hiç bir suretle etkisi olamaz.

Sözelimi, ölüm cezalarının yerine getirilmelerini sağlamak için çıkarılan yasalara karşı, hemde doğrudan doğruya Anayasanın 149. maddesine dayanarak açılmış davaların, Anayasa Mahkemesince incelenmesi s lirasında ölüm cezalarının yerine getirilmesi, anayasal yarar yönünden nasıl o davanın konusunu ortadan kaldırırsa ve bu durumda Anayasa Mahkemesi denetimi durdurarak işi bu doğrultuda karara bağlamak yükümü altına girerse, burada da Anayasaya uygunluk denetiminden beklenen ve itiraz yolunun açılmasıyla öngörülen Anayasal ve hukuksal yararın varolduğu söz konusu edilemeyeceğinden, itirazın bu nedenle reddedilmesi gerekir.

İtirazın, reddine ilişkin karara, yukarıdan beri açıkladığım bu nedenlerle katılıyorum.

Başkanvekili

Ahmet H.
Boyacıoğlu

DEĞİŞİK GEREKÇE

Konu oldukça karışıktır. Anlaşılmasına kolaylık sağlamak için önce olaylarla işlemlerin akışı açıklanmalıdır :

2836 sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri Yasası ile bu yasaya dayalı bulunan ve Bakanlar Kurulunun 19/3/1936 günlü kararıyla onaylanan (Tarım Kredi Kooperatifleri Anamukavelesi) hükümlerine göre (Tarım Kredi Kooperatifleri müşterek yardım tahsisatı) adı verilen bir fon meydana getirilmiştir. Anamukavele 64. maddesi ile (Tarım Kredi Kooperatifleri umumi talimatnamesi) nin IV. maddesine göre sözü geçen müşterek yardım tahsisatını yönetmeye ve bundan harcama yapmaya Türkiye Ziraat Bankası Genel Müdürlüğü yetkili kılınmıştır. Bu konuda bankayı temsile usulünce yetkilendirilenlerle kooperatiflerin vekaletnameli mümessilleri (Tarım Kredi Kooperatifleri Yardımlaşma Birliği) adıyla, Medenî Kanun hükümlerine dayanılarak, bir tesis kurmuşlardır. Bu tesis 19/4/1962 gününde tescil olunmuştur. Tesis, kuruluş senesinde yazılı görevini yapmaya başlayıp devam ederken 13/9/1967 günlü, 903 sayılı Yasa, tesis kelimesi yerine "vakıf" sözcüğünün konulmasını hükme bağlamıştır. Bunun üzerine tesisin adı (Tarım Kredi Kooperatifleri Yardımlaşma Birliği Vakfı) biçimine konulmuştur. 28/4/1972

de yürürlüğe giren 1581 sayılı Kanunla, adı geçen vakfın görevlerini de kapsayan ve daha geniş görev alanı bulunan merkez birliği kurulmuş ve bu yasanın geçici 2. maddesiyle, gerek vakfın ve gerek (Tarım Kredi Kooperatifleri müşterek tahsisatı) nın borç, alacak, hak ve varlıkları merkez birliğine devir olunmuş vakıf da feshedilmiştir.

Oldukça uzun bir süre, yasa hükmünün uygulanması çabalarıyla geçmiştir.

6/7/1977 günü vakıf yönetim kurulu "vakfın borç, alacak, hak ve varlıklarının Tarım Kredi Kooperatifleri Merkez Birliğine devredilmesine ve fesihle ilgili gerekli işlemlerin yapılmasına" karar vermiştir. 11/4/1962 tarihli tesis (vakıf senedinin 21 maddesine göre yönetim kurulunun tasfiyeye ilişkin kararının Ziraat Bankası Yönetim Kuruluyla Ticaret Bakanlığınca onanması gerekmektedir. Bu nedenle bahsi geçen 6.7.1977 günlü karar Ziraat Bankası Yönetim Kurulu tarafından 15/7/1977 de onaylanmıştır.

Vakfın merkezî sicilden silinmesi isteğini Vakıflar Genel Müdürlüğü kabul etmemiş bu sebeple de Vakıf temsilcisi, yetkili mahkemede "Vakfın dağılmasının hüküm altına alınmasını ve durumun sicille tescilini" dava etmiştir. Vakıflar Genel Müdürlüğü 1581 sayılı Yasanın geçici 2. maddesinin Anayasaya aykırı olduğunu davalı sıfatıyla ileri sürerek iptali yoluna gidilmesini istemiştir. Mahkeme bu isteğin ciddi olduğu kanısına varmış ve yasa kuralının ip- tali için Anayasa Mahkemesine başvurmuştur. Anayasa Mahkemesi dava konusu işlemin sadece adli bir işlem den ibaret olduğu, "görölmekte olan bir dava niteliğinde bulunmadığı" gerekçesiyle itirazın reddine 20/12/1977 tarihinde karar vermiştir.

Yerel Mahkeme, tesis (vakıf) senedinin 21/2 nci maddesindeki "tasfiyeye ilişkin yönetim kurulu kararının Ticaret Bakanlığınca onanması" koşulunun yerine getirilmediği bu nedenlerle, gereği yapılabilecek tekemmül etmiş bir karar bulunmadığı gerekçesiyle davayı reddetmiş, Yargıtay'ın onamasıyla hüküm kesinleşmiştir. Sonra Ticaret Bakanlığı tasfiye kararını 10/5/1979 da onaylamıştır. Vakıf Yönetim Kurulunun tasfiyeye ilişkin 6/7/1977 günlü işbu kararı tekemmül edince Vakıf temsilcisi vakfın dağılmasıyla sicilden silinmesi için Vakıflar Genel Müdürlüğü aleyhine 4/6/1979 tarihinde dava açmıştır. Genel Müdürlük yine eskisi gibi Anayasaya aykırılık iddiasında bulunmuş, mahkeme bu iddianın ciddi olduğu kanısına vararak iptal için Anayasa Mahkemesine başvurmuştur.

Mahkememizce verilen kararın dayandığı gerekçelerin usule ve esasa ait olmak üzere ayrı ayrı ele alınması ifadeye açıklık verebilir:

A) Usule ilişkin gerekçe: Yerel mahkemeye, konu ile ilgili olarak arz edilen çeşitli iddia veya davalar vardır. Bunların nitelikleriyle iptali istenilen hükmün bu davalarda uygulanacak hüküm olup olmadığını saptayabilmek için davaların içeriklerini ortaya koymak gerekir:

Vakıf Yönetim Kurulunun 6/7/1977 günlü tasfiye kararı tekemmül ettikten sonra vakıf temsilcisi "vakfın dağılmasına ve merkezî sicilden silinmesine" hükmedilmesi için 31/5/1979 tarihli dilekçe ile Vakıflar Genel Müdürlüğü aleyhine dava açtığı az önce belirtilmişti. Vakıflar Genel Müdürlüğü 21/6/1979 günlü dilekçesiyle vakıf aleyhine karşılık dava açarak vakıf yönetim kurulunun 6/7/1977 günlü tasfiye kararının iptalini, vakfın davasının reddini ve "aksi takdirde" 1581 sayılı Yasanın geçici 2. maddesinin birinci fıkrası hükmünün Anayasaya aykırılığı nedeniyle iptali için Anayasa Mahkemesine başvurulmasını istemiştir. Sonra Tarım Kredi Kooperatifleri Merkez Birliği 14/9/1979 günlü dilekçe ile bu davaya asli müdahil sıfatıyla katılarak gerek vakfın ve gerek Vakıflar Genel Müdürlüğünün davalarının reddi ve vakfın "feshinin sicille tescili" dileğinde bulunmuştur.

Bu arada merkez birliği, ayrıca verdiği 3/8/1979 günlü dilekçesinde, vakfın feshinin tescili ile beraber merkez birliğine teslimi gereken vakıf mallarının envanterinin yapılmasını talep etmiş ve bunda hasım göstermemiştir. Ancak vakıf, bu davanın görülmekte olduğu 13. Asliye Hukuk Mahkemesine sunduğu 25/9/1974 günlü dilekçesinde bir yandan derdestlik iddiasında bulunmuş, öbür yandan Merkez Birliğinin davasının reddi gereğini savunmuştur. Vakıflar Genel Müdürlüğü de 28/9/1978 günlü dilekçesiyle 13. Asliye Hukuk Mahkemesinden aynı nitelikte istekde bulunmuş ve Anayasaya aykırılık iddiasını yinelemiştir. Bu davalar birleştirme yoluyla 10. Asliye Hukuk Mahkemesinde toplanmışlardır.

Görülüyor ki; Anayasaya aykırılık iddiası yalnız Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından ileri sürülmüştür. Genel Müdürlüğün böyle bir iddiada bulunma yetkisi olup olmadığı, üzerinde önemle durulması gereken bir konudur: Genel Müdürlük davalarda hem davalı ve hem karşılık davacı sıfatını almış bulunmaktadır. Hangi sıfatla olursa olsun aykırılık iddiasında bulunabileceğinden, söz konusu yetkiyi saptayabilmek için her iki sığata göre arama yapılmalıdır. Tarım Kredi Kooperatifleri Yardımlaşma Birliği Vakfı mülhak bir vakıftır, tüzel kişiliğı vardır. Yönetim ve denetim kurulları mevcuttur. Mahkemede kendisini temsil etme ve ettirme yetkisine sahiptir. Vakıflar Kanununun 40. maddesindeki "mülhak vakıflarda mütevelliliğe ve vakıftan intifaa veya mülkiyet iddialarına ait davalarda mütevellilerle vakıflar idaresi birlikte hasım tutulmak lâzımdır." hükmünün neyi ifade ettiğı 4/3/1959 günlü, 3/18 sayılı Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulu kararında belirgin bir biçimde anlatılmıştır. Burada yapılan açıklamalara göre Vakıflar Genel Müdürlüğü bir mülhak vakfı temsilen dava açamaz, mülhak Vakıf yanında davacı sıfatıyla de yer alamaz. Sadece vakıf aleyhine açılan belli davalarda vakıfla birlikte davalı olabilir. Bu kararın esas bölümü aynen şöyledir :

"Mülhak vakıflar hükmî şahsiyeti haiz olup mütevellileri tarafından idare ve temsil olunurlar. (Vakıflar Kanunu madde - 23). Temsil yetkisini kanundan alan mütevellinin temsil ettiğı vakıf namına lüzumunda münferiden dava ikame etmesi ve aleyhine ikame olunacak davalarda bizzat bulunması mümessilin vasfı hukukisinin bir icabıdır. Vakıflar Nizamnamesinin 46 ncı maddesiyle 47 nci maddesinin C fıkrası bu ciheti teyit eylemektedir. Ancak mülhak vakıflar aleyhine açılacak davalarda mütevellinin herhangi bir emri-vakı karşısında kalarak vakfa zarar verecek bir ikrar veya halde bulunması ihtimalini mülâhaza eden Kanun Vazı Vakıflar Kanununun 40 ncı maddesiyle mülhak vakıf aleyhinde ikame edilecek dâvalarda mütevellilerle Vakıflar İdaresinin hasım tutulması lüzumunu emretmiştir. Maddede hasım tutulmak tabiri, kullanılmıştır. Bu hüküm müteveli aleyhine dava ikamesi haline mahsus ve münhasır bulunduğunu mütevelliler tarafından herhangi bir husus hakkında vakıf namına dava ikamesi haline şümulü olmadığını göstermektedir. Kanunun kabul ettiğı bu hali genişleterek maddenin metni hilâfına mütevellilerin temsil ettiğı vakıf namına açacakları davalara da teşmili hem madde metnine ve hem de Kanun Vazının maksadına aykırı düşer. Mülhak vakıflarda esasen Vakıflar idaresinin bir murakabe ve nezaret hakkı varsa da bu hakkın hudut ve şümulü kanun ve nizamla sınırlandırılmıştır. Mütevellinin açacağı her davanın safahatı baklanda Vakıflar idaresinin malûmat isteyebilmesine kanunen bir mani bulunmadığı gibi mütevelliler de açıkları veya açacakları davaların ehemmiyetine göre malûmat ve liyakatlarını vakfın hukukunu müdafaaya kâfi görmezlerse Nizamnamenin 46 ncı maddesi gereğince Vakıflar idaresinden yardım isteyebilirler.

Netice; mülhak vakıflar mütevellisinin temsil ettiğı vakıf namına münferiden dava ikame etmesi yetkisine sahip olduğuna, ancak vakıf aleyhine tevcih olunacak davalarda müteveli ile Vakıflar idaresinin birlikte hasım tutulması icabetmekte bulunmasına ilk müzakerede mevcudun üçte ikiden fazlaya balığ ekseriyetiyle 4/3/1959 tarihinde karar verildi." (Karînabâdîzâde Ömer Hilmi/ismet Sungurbey; İstanbul - 1978, Eski Vakıfların Temel Kitabı, Sayfa: 363).

40. maddenin açık ifadesinden anlaşıldığına göre Vakıflar Genel müdürlüğünün davalı olarak katılabileceği davalar da mütevelliliğe, vakıftan intifaa veya mülkiyet iddialarına dair davalardır. Konumuzla ilgili davanın mütevelliliğe ait olmadığı ortadadır, intifaa ait de değildir. Vakıftan intifa onun malından, gelirinden haklarından yararlanmak gibi suretlerle olur. Burada o da yoktur. Mülkiyet iddiasına ait dava ise, vakfın kişiliğinin dışında belli bir malın mülkiyetine münhasır davadır. Mülkiyet iddiası bir malın hukuken kime ait olduğunu saptamaya yönelik olmak gerektir. Olayımızda ise vakfın kişiliği ortadan kaldırılmakta bunun sonucu olarak tüm varlığı merkez birliğine geçmektedir. Bu haliyle belli bir malın mülkiyetine ilişkin bir iddia yoktur. Tüzel kişiliğin yokolması, sahipsiz kalan malın başka yere devredilmesi durumu vardır. Vakıf feshediliyor, malı merkez birliğine veriliyor. Bu itibarla olay, Vakıflar Genel Müdürlüğüne davada taraf olma olanağı vermez. Medeni Kanunun 903 sayılı Yasa ile değişik 74. maddesine göre vakfın tesciline dair karara karşı Vakıflar Genel Müdürlüğünün temyiz yoluna başvurma yetkisi, aynı Yasanın 78. maddesi gereğince vakıfları teftiş ve denetleme görevi, göreve karşılık teftiş ve denetleme masraflarını isteme hakkı; 2762 sayılı Vakıflar Kanununun birçok maddelerine göre de geniş bir gözetleme ve idare yükümlülüğü vardır. Ancak bunlar yasalarla belirli durum ve olaylara münhasırdır, hiçbir zaman mülhak bir vakfın malından herhangi bir suretle yararlanma veya ona sahip olma niteliğinde değildir. Vakıftan isteyebileceği şey teftiş ve denetleme masrafından ibarettir. Bir vakıf, Vakıflar Genel Müdürlüğüne teftiş ve denetleme masrafı vermek amacı ile kurulamayacağı için Vakıflar Genel Müdürlüğü de bu amaçla vakfın yürürlüğünü (bekasını, daim kalmasını) dava edemez ya da savunma olarak ileri süremez. Durum bu olunca yasa ile feshedilen bir vakfın feshinin hükümsüz sayılmasını ne Vakıflar Genel Müdürlüğü dava edebilir ve ne de Genel Müdürlük aleyhine bu nitelikte bir dava açılabilir, açılırsa o dava usulüne uygun bir dava sayılamayacağından bu davada ileri sürülen Anayasa'ya aykırılık iddiası da dinlenemez.

Bundan başka, inceleme konumuzla ilgili olarak Merkez Birliği ile vakfın, yerel mahkemede Vakıflar Genel Müdürlüğü aleyhine açtıkları davalar, yasa ile feshedilen vakfın feshedilmiş olduğunun merkezî sicile tescili davalarıdır. Bu davalarda uygulanacak hüküm 1581 sayılı Yasanın iptali istenilen geçici 2. maddesi değil, fesih keyfiyetinin tescilini emreden başka hükümlerdir. Bunlar da Medeni Kanunun değişik 74 ve 81/A maddeleriyle Vakıflar Tüzüğü ve memuriyet görevinin yerine getirilmesini buyuran yasa hükümleri olmak lüzumdur. Bahsi geçen geçici 2. madde bakılmakta olan davalarda uygulanacak bir hüküm olmadığından anayasal denetime de bu davalar içinde, tabi tutulamaz.

B - Esasa ilişkin gerekçe: Vakıf denilince, eskiden beri süregelen bir alışkanlığın etkisiyle sonu gelmez bir kuruluş akla gelir. Her vakfın yaşamının devamlı olması asıldır. Bununla beraber Medeni Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce kurulmuş vakıflar (eski vakıflar) ile ondan sonra kurulan vakıflar (yeni vakıflar) ı bazı yönleri bakımından birbirinden ayırmak gerekir. Örneğin: Eski vakıflarda vakfedilen malın mülkiyeti Tanrıya ve sonraları kamuya ait sayılırdı. Vakfın sürekliliği bundan ileri gelirdi. Çünkü ne Tanrının ve ne de Kamunun mülküne dokunulamazdı. Yeni vakıflarda vakfedilen malların mülkiyeti vakfa aittir (Medeni Kanun, Madde 74/6).

Eski vakıfların temel nedeni hayır ve ibadettir (ahkâmülevkaf, mesele 52). Yeni vakıfların nedeni ise bir erege (gayeye) hizmettir. Gayenin kamusal yararı içermesi şart değildir. Onun sadece belli olması ve Medeni Kanunun 74/2. maddesinde gösterilen engelleri taşımaması yeterlidir. (Medeni Kanun, Madde: 73). Örnekler çoğaltılabilir.

Eski vakıflarda mülkiyet Tanrıya ya da Kamuya ait iken yeni vakıflarda vakfa ait bulunması; eski vakıfların nedeni, hayır ve ibadet iken yeni vakıfların nedeninin belli bir gayeye hizmet olması bu gayenin niteliğine önem kazandırmaktadır. Gaye, kamu yararına yönelik veya kamu güvenliğini sağlamaya hizmet niteliğinde olabileceği gibi (örneğin: Silâhlı Kuvvetler

Kuruluşlarını Güçlendirme Vakıfları) birkaç kişiye, aileye, bazı meslek kuruluşlarına..... yönelik de olabilir. Kamu yararını gözetme veya kamu güvenliğini koruma niteliğindeki gayenin, tahakkuk olanağı varoldukça az önce değinilen (sonu gelmezlik) ögesini de kapsadığı inkâr edilemez.

Toplumumuzun ekonomik desteklerinin başlıcalarından biri de tarımdır. 5/6/1929 gün, 1470 sayılı "Zirai Kredi Kooperatifleri Kanunu" ile devlet bu konuyu ele almış ve tarım sektörünü kooperatifleşmeye yöneltmiştir. 21/10/1935 günlü, 2836 sayılı (Tarım Kredi Kooperatifleri Kanunu) ile devlet bankası olan Ziraat Bankasının malî desteğini geniş ölçüde bu alana götürmüş, 1972 de yayımlanan 1581 sayılı yasa ile de günün gereksinim ve koşullarına uygun biçimde örgütlemeyi geliştirerek (Merkez Birliği) ni kurmuş, Tarım Kredi Kooperatifleri Yardımlaşma Birliği Vakfının yaptığı ve yapacağı bütün işleri bu örgüte görev olarak vermiştir.

Anayasa'nın 51. maddesi "Devlet, kooperatifçiliğin gelişmesini sağlayacak tedbirleri alır." demektedir. Bu buyruk karşısında yasanın sözü geçen Merkez Birliğini kurmasının ve vakfın tesis senedinde yazılı bütün iş ve hizmetleri bu örgüte vermesinin Anayasa'ya aykırı olduğu kabul edilemez. Tesis (vakıf) senedinde yazılı bütün görevler fazlasıyla Merkez Birliğine verilince bunları yapmağa bir de vakfın ortak edilmesinin anlamı kalmaz. Bunun sonucu olarak vakfın gayesinin vakıf tarafından tahakkuk ettirilmesi "imkansız hale" gelmiş olur. Bu durumda vakfın kendiliğinden dağılmış sayılması Medeni Kanunun 81/A maddesinin hükmü gereğidir. Vakıf dağılınca para ve sair malların aynı gayeyi güden Merkez Birliğine devrolunması hem hukuka ve hem geleneğe uygundur.

Burada tartışılması gereken bir konu da 11/4/1962 günlü tesis (vakıf) senedinin 21. maddesinin ilk fıkrasındaki "tesisin tasfiyesi halinde mevcudunun Tarım Kredi Kooperatifleri müşterek yardım tahsisatı hesabına" devrolunmasını saptayan kayıttır. "Tarım Kredi Kooperatifleri müşterek yardım tahsisatı" ile "Tarım Kredi Kooperatifleri Yardımlaşma Birliği Vakfı" birbirinden ayrı şeylerdir. Eldeki davaların konusu vakıf ve onun mallandır. Müşterek yardım tahsisatı bunun dışında olup 1581 sayılı Yasanın geçici 2. maddesi gereğince bu da Merkez Birliğine devredilmiştir. Ortada bağımsız bir "müşterek yardım tahsisatı hesabı" kalmadığından ve o da vakfın tabi olduğu sonuca tabi kılınmış bulunduğundan bu hükümde uygulanma yeteneğini yitirmiştir. Devrolunsa bile yine merkez birliğine intikal etmesi kanun gereği olduğundan sonuç değişmeyecektir.

Hatıra gelen bir başka konu ise şimdiye kadar vakfın mevcuduna bir katkısı bulunmamış olan kimselerin bundan sonra Merkez Birliği aracılığı ile ondan yarar sağlamaları durumunda daha önce katkıda bulunanlar aleyhine bir sebepsiz iktisaptan söz edilip edilemeyeceğidir. Bu problemin hususi hukuk hükümleri çerçevesi içinde çözümlenmesi mümkün ve gerekli olduğundan anayasal denetime bunun bir etkisi olamayacaktır.

Sonuç: İtiraz yoluyla iptal davasının reddine ilişkin karara katılmamın gerekçesi yukarıda arz ettiğim nedenlerdir.

Üye
Muammer Yazar

KARŞIOY YAZISI

İtiraz yoluyla Anayasa Mahkemesi'nin denetimine sunulan 1581 sayılı Yasa'nın Geçici 2. Maddesi, Medenî Yasa'nın 73-81/B maddeleri ve Vakıflar Tüzüğü uyarınca kurulup kişilik kazanmış "Tarım Kredi Kooperatifleri Yardımlaşma Birliği Vakfı"nı ortadan kaldırmaktadır. Anayasa Mahkemesi'nin çoğunluk oyuyla aldığı olumsuz karar, yasa yoluyla aykırılığın egemen kılınması biçiminde bir ağır haksızlık görünümündedir. İtirazcı Mahkemenin iptal isteminin dayanaklarının yasadan kaynaklanmasına karşın, çoğunluğun vardığı sonuç geçici bir maddeyle temel bir kuralın geçersizliğine olanak tanımaktadır.

Mahkemenin elinde "bakmakta olduğu bir dâva bulunduğu" görüşü, kayda geçirme işleminin yargısal yönetim niteliğinde, çekişmesiz yargı türünden olması karşısında yerindedir. Dağıtılmaya ilişkin sicile yazım kararı verilmedikçe tüzel kişilik sona eremez. 1581 Sayılı Yasa'nın Geçici 2. maddesinin 1. fıkrasının öngördüğü sonuç, mahkeme kararı olmadıkça kendiliğinden gerçekleşemez. Böyle olunca da dağıtılmanın yasanın yürürlüğe girmesiyle geçerlik kazanıp, uygulamanın kendiliğinden oluşup sonuç vereceği savına katılmak güçtür.

Medeni Yasa'ya göre tüzel kişilik ve işlerlik kazanmış olan Tarım Kredi Kooperatifleri Yardımlaşma Birliği Vakfı, yasaların güvencesi altındadır. Yasaya uygun olarak, kurucularının istençleri (iradeleri) yle oluşan Vakıf, ancak ilgili Yasa'nın (Medeni Yasa'dır) öngördüğü koşullara uygun olarak yine yasanın belirlediği yöntemler izlenerek, Tüzüğüne uyularak ortadan kaldırılır. Özel hukuk tüzel kişinin bir yasa ile varlığına son verilmesi, hukuk güvencesini yıkan, yasa yoluyla aykırılık işleminin bir olumsuz örneğidir. Kamu yararı nedeniyle de olsa bir hakkın özüne dokunulmaması Anayasa'nın buyruğudur. 1581 Sayılı Yasanın anılan geçici maddesi vakıf kurma hakkını açıkça ve hiç çekinmeden ortadan kaldırmış, bununla yetinmeyerek mallarını vakfın değil, yasanın istediği yere geçirme zorunluluğunu getirmiştir. Oysa, vakfın nasıl dağıtılıp son bulacağına ilişkin yöntem, Medenî Yasa'nın 81/A ile Vakıflar Tüzüğü'nün 30 ve 31. maddelerinde gösterilmiştir. Bu genel kurallara aykırı biçimde özel bir yasa ile getirilen kural başkasının mauna elkoyma niteliğindedir. Bu, yasal zorlamadır. Bunun ise Anayasa'mız katında geçerli yönü yoktur.

Kooperatiflerin desteği ayrı bir olgudur, vakfın varlığı ve bağımsız tüzel kişiliği bulunması ayrı bir olgudur. Amaç karşılaştırması yaparak vakfı "biçimsel bir kuruluş" niteliğinde görmek yanlıştır. Bağımsız bir Vakıf, işlerliğiyle, hukuksal yapısıyla ortada iken bunun "... kooperatiflerden ayrı bir varlık, bir özel hukuk tüzel kişisi meydana getirmek amacı gütmeyen" değerlendirilmesiyle "yok" sayılması, her işleme konu olabilecek elverişli bir kurum görülmesi hukuk bilimine ters düşmektedir.

Hiçbir karşılık verilmeden, ilgililerin olurları alınmadan ve Medenî Yasa'nın öngördüğü dağıtılma koşullarının gerçekleşip gerçekleşmediğine bakılmadan bir vakfı ortadan kaldırıp malvarlığını başkasına geçirmek yasanın yapması gereken işlerden olmamalıdır. Böylece yetersiz bir dernek bile ortadan kaldırılamaz. Bu, yasa yoluyla hukukun çiğnenmesidir. Bu yasayla yasama organı, haksız eylem sahibi olmuştur. Yasaya bir önergeyle, görüşme yapılmadan, tartışma açılmadan maddenin eklenmesi aykırılığın doğumuna neden olmuştur. Vakıf, yararsız duruma düşmüş olsa bile son vermenin yasal yolları izlenmeden, tüzük düzeni işletilmeden gerçekleştirilmesi, hukuk devletinin savsaklanması olanaksız niteliğinin bir gereğidir. Kişi mallarını yasa çıkararak almanın geçerli hiçbir nedeni olamayacağı gibi yasalara saygıyı olumsuz yönde etkileyen bir görünüm getirir. Bu yasayla Tarım Kredi Kooperatifleri Merkez Birliği yararına ayrıcalık yapılmıştır. Vakfın kurucularıyla anılan Birliğin kurucuları arasında kimileri aynı Kooperatifler olsa da ortada hukuka uygun iki ayrı tüzel kişilik vardır.

Esas Sayısı:1980/10
Karar Sayısı:1980/69

Uygulama, 903 Sayılı Yasa'nın amacına da aykırıdır. Vakıfların kurulup gelişmesini önleyecek olumsuz bir örnektir.

Biz, kararın sonunda yer aldığı biçimde yalnız "Anayasa'nın 40. maddesine aykırı bulunmadığı görüşüne karşı" değil, kararın sonucuna tümünden karşıyız, Olayı, Anayasa'mızın 38 ve 39. maddeleriyle ilgili görmüyor, ancak hukuka aykırı biçimde yasa yoluyla özellik taşıyan düzenleme yapıldığı, ilgili kaynaklar savsaklandığı, yasa ayrılığa araç kılındığı; eşitlik çiğnenerek ayrıcalık yapıldığı, hakkın özüne dokunularak mal edinme, sözleşme düzenleme ve vakıf kurma - dağıtma özgürlüğü kaldırıldığı için denetlenen yasa maddesini Anayasa'mızın 2, 8, 11, 12, 36 ve 40. maddelerine aykırı buluyoruz. Bu nedenlere dayanarak karşıoy kullandığımızı açıklıyoruz.

Üye
Nahit Saçlıoğlu

Üye
Yekta Güngör Özden